

TÍNH TÍCH CỰC CHÍNH TRỊ - XÃ HỘI TRONG LỐI SỐNG XÃ HỘI CHỦ NGHĨA

CHU KHÁC

DƯỚI chế độ xã hội chủ nghĩa, hoạt động xã hội của con người thể hiện ở các lĩnh vực cơ bản của đời sống xã hội : lao động sản xuất, xã hội – chính trị, văn hóa – tư tưởng... Hoạt động chính trị - xã hội là hoạt động của các giai cấp và tập đoàn xã hội khác nhau, thể hiện thái độ thực tiễn của họ đối với Nhà nước, sự tham gia của họ vào các tổ chức xã hội, vào việc quản lý những công việc xã hội trong các lĩnh vực khác nhau, vào sự kiểm tra đối với hoạt động của các cơ quan Nhà nước, thể hiện cuộc đấu tranh chống những hiện tượng tiêu cực trong đời sống xã hội. Nhà nước xã hội chủ nghĩa đã tạo mọi điều kiện thuận lợi để đông đảo quần chúng tham gia vào mọi hoạt động chính trị - xã hội, vì sau khi xác lập quan hệ sản xuất xã hội chủ nghĩa, không còn giai cấp bóc lột, sự thống nhất chính trị - xã hội và tư tưởng của các tập đoàn xã hội tồn tại một cách khách quan, nên các hoạt động chính trị - xã hội của quần chúng chỉ có thể mang tính chất xây dựng, nhằm củng cố và hoàn thiện chế độ mới, chế độ đã mang lại mọi quyền lợi vật chất và tinh thần cho họ. Sự tham gia tự giác của quần chúng vào các hoạt động chính trị - xã hội rộng rãi là một hiện tượng đặc trưng của con người mới thể hiện ở sức giác ngộ cao về chính trị, sống có lý tưởng, có tình cảm cao đẹp, có tri thức và năng lực hoàn thành mọi nhiệm vụ, lao động có kỷ luật, có năng suất cao, tôn trọng các quy tắc của đời sống công cộng, có lòng yêu nước xã hội chủ nghĩa nồng nàn, có tinh thần quốc tế vô sản chân chính, có ý thức làm chủ và tham gia mọi mặt trong các hoạt động xã hội.

Nội dung trước hết của tính tích cực chính trị - xã hội của mọi thanh niên trong xã hội, nhất là thanh niên, là thi hành mọi nghĩa vụ công dân mà trước hết là chiến đấu bảo vệ Tổ quốc. Nếu đất nước bị kẻ thù bên ngoài đe dọa xâm lược, nền độc lập của dân tộc có nguy cơ bị xâm phạm thì không thể có hòa bình để xây dựng, mà mọi thành quả của nỗ lực lao động sáng tạo sẽ bị đe dọa nghiêm trọng. Bởi vậy Hiến pháp của bất cứ nước nào cũng nêu lên một trong những nhiệm vụ vẻ vang của thanh niên là một nghĩa vụ bảo vệ Tổ quốc.

Trong suốt mấy chục năm qua, hàng triệu thanh niên thuộc nhiều thế hệ ở nước ta, phát huy truyền thống đánh giặc giữ nước của cha ông, đã lên đường nhập ngũ chiến đấu, chịu đựng hy sinh gian khổ, đánh thắng những tên đế quốc sừng sỏ như thực dân Pháp và đế quốc Mỹ, giành độc lập thống nhất cho Tổ quốc, và rồi lại phải đương đầu với bọn bành trướng

phương Bắc và bè lũ phản bội Pôn Pốt ở biên giới Tây Nam của Tổ quốc. Những người con trung hiếu đó đã nêu một tấm gương sáng cho các thế hệ tiếp theo. Việc Hội đồng Nhà nước năm 1985 tặng danh hiệu Anh hùng lực lượng vũ trang cho 75 đơn vị và 20 cá nhân thuộc Quân đội nhân dân Việt Nam và 34 đơn vị, 8 cá nhân thuộc Công an nhân dân, cùng với những đợt tuyên dương trước kia, đã nói lên những thành tích vĩ đại trong sự nghiệp bảo vệ Tổ quốc của nhân dân ta.

Tính tích cực chính trị - xã hội còn bao gồm mặt thứ hai là việc tham gia quản lý xã hội theo nguyên tắc của chế độ làm chủ tập thể. Những người lao động quan tâm đến các hoạt động sáng tạo, đến việc hoàn thành vượt mức kế hoạch, bởi vì kết quả lao động của họ gắn liền việc củng cố sức mạnh của chủ nghĩa xã hội và việc nâng mức sống và văn hóa của họ. Do đó, việc tham gia vào công tác quản lý xã hội xã hội chủ nghĩa được coi là một nhu cầu xã hội, một giá trị xã hội. Sự phát triển và hoàn thiện chế độ làm chủ tập thể gắn liền với việc củng cố Nhà nước, các tổ chức xã hội và các tập thể sản xuất. Hoạt động có hiệu quả của các tổ chức đó quy định việc thỏa mãn những nhu cầu ngày càng tăng của nhân dân, nhất là những nhu cầu chính trị, xã hội và tinh thần của họ. Những nhu cầu ấy cũng mang nét đặc trưng cho lối sống xã hội chủ nghĩa. Sự tham gia ở đây bao gồm việc bầu cử và ứng cử vào các cơ quan đại biểu chính quyền như Hội đồng nhân dân các cấp, các Ủy ban kiểm tra công nhân, thông qua các tổ chức Công đoàn, Đoàn Thanh niên, Hội Liên hiệp phụ nữ, Mặt trận Tổ quốc, v.v...

Mặt thứ ba của tính tích cực chính trị - xã hội là việc thực hiện sự kiểm tra nhân dân đối với hoạt động của tất cả các cơ quan Nhà nước và xã hội. Đảng và Nhà nước tạo điều kiện để việc kiểm tra này trở thành hữu hiệu qua nhiều hình thức : báo cáo của các cơ quan quản lý Nhà nước các cấp trước cơ quan đại diện của nhân dân (Quốc hội, Hội đồng nhân dân các cấp), báo cáo của người lãnh đạo các xí nghiệp, cơ quan cho tập thể lao động (thông qua Đại hội công nhân viên chức). Những hình thức này cho phép các thành viên trong xã hội tác động một cách tích cực nhất đến mọi hoạt động của hệ thống tổ chức kinh tế - xã hội, bao gồm cả việc phân tích, góp ý về công tác của các cơ quan Nhà nước và xã hội khác nhau, và đề ra những yêu cầu khắc phục những khuyết điểm được phát hiện. Về mặt này, những Ủy ban kiểm tra công đoàn đóng vai trò rất quan trọng.

Cuối cùng, thi đua xã hội chủ nghĩa cũng thể hiện tính tích cực chính trị - xã hội của con người mới xã hội chủ nghĩa. Đây là một trong những mặt quyết định của hoạt động sản xuất xã hội, là yếu tố cơ bản để tiến hành sản xuất xã hội chủ nghĩa để không ngừng sản xuất ra nhiều của cải cho xã hội. Qua thi đua, người lao động có thể phát huy tài năng, thể hiện sức sáng tạo của mình, nâng cao ý thức kỷ luật tự giác, hợp lý hóa các quá trình sản xuất để tăng

năng suất lao động và sử dụng tốt nhất tiến bộ khoa học – kỹ thuật, đáp ứng ngày càng đầy đủ nhu cầu vật chất và tinh thần của nhân dân lao động. Thi đua xã hội chủ nghĩa bao gồm tất cả các lĩnh vực trong nền sản xuất xã hội chủ nghĩa, góp phần nâng cao thái độ lao động xã hội chủ nghĩa, thực hiện quyền làm chủ tập thể của mọi người lao động trên các mặt lao động, học tập và lối sống xã hội chủ nghĩa. Hồ Chủ tịch còn nêu rõ ý nghĩa của thi đua là tăng cường đoàn kết : ((Đoàn kết ấy là đoàn kết thực sự và rất chặt chẽ... Thi đua là yêu nước. Yêu nước thiết thực và tích cực... Thi đua cải tạo con người. Thi đua là tinh thần quốc tế... thiết thực góp phần vào công cuộc giữ gìn hòa bình và dân chủ thế giới)) (1).

Thi đua xã hội chủ nghĩa là đặc trưng cho một quan hệ sản xuất của những người lao động đã thoát khỏi ách áp bức bóc lột, nó tác động như một hình thức phát triển lực lượng sản xuất do chế độ công hữu tư liệu sản xuất và vì ích lợi của toàn thể nhân dân lao động. Thi đua xã hội chủ nghĩa được tổ chức dưới sự lãnh đạo của Đảng và được sự hưởng ứng của mọi người lao động, trong quan hệ đồng chí, sẵn sàng giúp đỡ lẫn nhau giữa những người lao động làm chủ tập thể. ((Thi đua xã hội chủ nghĩa dẫn đến việc ((cải tạo tập quán)) và góp phần làm cho nguyên tắc ((mỗi người vì mọi người, mọi người vì mỗi người)) thâm nhập vào ý thức, trở thành thói quen, ngấm vào máu thịt)) (2). Do đó, thi đua xã hội chủ nghĩa là phương pháp hết sức quan trọng để xây dựng con người xã hội mới, xây dựng lối sống xã hội chủ nghĩa.

*

* *

Song, muốn nâng cao, hoàn thiện tính tích cực chính trị - xã hội, mặt cơ bản thứ hai này của lối sống xã hội chủ nghĩa, cần phải xem xét những nhân tố ảnh hưởng đến tính tích cực đó.

Trước hết, phải nói đến hệ thống chính trị trong xã hội xã hội chủ nghĩa, mà điều đầu tiên là vai trò quyết định của sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản. Ở nước ta, cơ chế ((Đảng lãnh đạo, nhân dân làm chủ. Nhà nước quản lý)) đã được xác lập, và đã được thể chế hóa trong Hiến pháp. Thực hiện cơ chế này có ý nghĩa lớn trong việc hoàn thành thắng lợi mọi nhiệm vụ chác mạng hiện nay. Chính sự lãnh đạo của Đảng đã quyết định một cách căn bản sự hình thành và phát triển lối sống xã hội chủ nghĩa trong tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội. Nếu lối sống xã hội chủ nghĩa hình thành trên những cơ sở kinh tế, chính trị, văn hóa và tinh thần thì sự phát triển vững chắc của những cơ sở ấy lại dựa trên sự lãnh đạo của Đảng Mácxít-

Lêninnít, một sự lãnh đạo khoa học, sáng suốt, phù hợp với những quy luật phát triển xã hội xã hội chủ nghĩa. Sự lãnh đạo của Đảng thể hiện ở đường lối chính sách cụ thể trong từng giai đoạn cách mạng, ở việc tổ chức thực hiện những nhiệm vụ chiến lược, thông qua bộ máy Nhà nước và các tổ chức xã hội, và ở công tác giáo dục tư tưởng. Nhân dân lao động nước ta thực hiện quyền làm chủ tập thể của mình chủ yếu thông qua Nhà nước, dưới sự lãnh đạo của Đảng. Nhân dân lao động tham gia vào việc quản lý Nhà nước thông qua các khâu khác của quá trình quản lý: xác định các mục tiêu phát triển xã hội, thực hiện những quyết định ở tất cả các cấp, đánh giá và sử dụng các thông tin, kiểm tra việc thi hành các quyết định, v.v... Nhà nước quản lý bằng pháp luật, tức là định ra các luật lệ, phổ biến và giải thích pháp luật, kiểm tra việc thi hành pháp luật, cưỡng bức những người không tự giác chấp hành và trừng trị những người vi phạm an ninh, trật tự xã hội, đề tạo ra cuộc sống có kỷ cương, ngăn chặn mọi biểu hiện tiêu cực và các tệ nạn xã hội. Ở nước ta, ngoài việc nhân dân lao động làm chủ bằng Nhà nước (là chủ yếu) còn hình thức làm chủ bằng các tổ chức xã hội. Tất cả các tổ chức xã hội ấy tham gia công việc quản lý Nhà nước và xã hội theo điều lệ của đoàn thể mình và theo quy định của Hiến pháp và pháp luật. Sau hết là quyền làm chủ trực tiếp của quần chúng ở cơ sở : tập thể nhân dân lao động ở cơ quan, xí nghiệp, hợp tác xã, khu dân cư và các đơn vị cơ sở khác tham gia công việc Nhà nước và xã hội ở ngay nơi mình làm việc hoặc cư trú.

Hai là, giáo dục tư tưởng cũng có ảnh hưởng đến tính tích cực chính trị - xã hội. Mục đích của giáo dục tư tưởng là giải thích cho người lao động thấy rõ sự thống nhất giữa lợi ích riêng của họ với lợi ích của tập thể và của xã hội nói chung, do đó, họ sẽ tham gia tích cực vào việc giải quyết những công việc xã hội trong đó có lợi ích riêng của họ. Công tác giáo dục tư tưởng phải thông qua việc động viên quần chúng thực hiện các chủ trương, chính sách về phát triển sản xuất, cải tạo xã hội chủ nghĩa xây dựng nền văn hóa mới, lối sống mới và con người mới, làm cho mọi người hiểu rõ hơn đường lối, quan điểm của Đảng về cách mạng xã hội chủ nghĩa. Đồng chí Trường Chinh nhấn mạnh: ((Cần giáo dục tư tưởng cho con người mới để họ có ý thức sâu sắc về các lợi ích xã hội của mình, làm cho họ hiểu rằng lợi ích cá nhân và hạnh phúc của con người trong chủ nghĩa xã hội không chỉ tùy thuộc vào kết quả lao động của các nhân mà còn tùy thuộc chủ yếu vào việc tăng năng suất lao động của toàn xã hội, vào sự phát triển mạnh mẽ của nền kinh tế quốc dân.)) (3). Cho nên thu đưa xã hội chủ nghĩa chính là một trong những biện pháp giáo dục tư tưởng tốt nhất và cũng là phong trào thể hiện cao nhất tính tích cực chính trị - xã hội của người lao động. Hệ thống mass media (bao gồm chủ yếu là báo chí, truyền thanh và tivi) có tác dụng rất lớn lao trong việc giáo dục tư tưởng một cách nhanh chóng và nhạy bén nhất. Trong cuộc điều tra phối hợp với Sở Văn hóa Hà Nội, chúng tôi thấy công chúng Hà Nội tỏ ra hết sức quan tâm đến các đề tài chính trị

trong nước và ngoài nước, 78.2% số người được hỏi quan tâm đến đề tài chính trị trong nước, 82.4% quan tâm tới chính trị ngoài nước. Xét theo từng nhóm đối tượng, thì 80% công nhân, 81.7% viên chức, 70.9% trí thức và 80.5% sinh viên quan tâm đến chính trị trong nước. Còn đề tài chính trị ngoài nước, con số tương ứng là 80%, 82.6%, 90.8% và 91%. Như vậy, ý thức chính trị của các nhóm trên là rất cao. Cần nâng cao hơn nữa hiệu quả của các phương tiện thông tin đại chúng để giáo dục tư tưởng cho mọi tầng lớp nhân dân, nâng cao tính tích cực chính trị - xã hội nhằm hoàn thành tốt đẹp mọi nhiệm vụ được Đảng và Nhà nước giao phó cho.

Ba là, cách mạng khoa học – kỹ thuật cũng ảnh hưởng nhất định đến tính tích cực chính trị - xã hội. Một mặt, cuộc cách mạng này tăng cường tính tổ chức của toàn bộ đời sống xã hội và vai trò của các chuyên gia trong quản lý xã hội ; mặt khác, nó lại nâng cao trình độ chuyên môn và kiến thức của quần chúng lao động, do đó là nhân tố bổ sung cho tính tích cực chính trị - xã hội. Người lao động một khi đã hiểu rõ được nhiệm vụ và quyền làm chủ trong xã hội sẽ hăng hái hơn trong mọi mặt công tác. Đại hội Đảng lần thứ VI có nhấn mạnh tới tầm quan trọng của cuộc cách mạng khoa học – kỹ thuật, và nêu lên ((sự bức bách phải làm cho khoa học – kỹ thuật phải thực sự trở thành một động lực to lớn đẩy nhanh quá trình phát triển kinh tế - xã hội của đất nước)) (4). Như vậy, rõ ràng là làm tốt cuộc cách mạng khoa học – kỹ thuật cũng đồng thời nâng cao được trình độ chính trị, tư tưởng, hay nói khác đi là tính tích cực chính trị - xã hội của hàng triệu người lao động đang ngày đêm miệt mài trong công xưởng, trên đồng ruộng.

Để thực hiện vị trí then chốt của cuộc cách mạng khoa học – kỹ thuật, tính đến 1982, chúng ta đã đào tạo chính quy được 117.622 cán bộ khoa học tự nhiên (trong đó, 38.516 có trình độ đại học và 2.118 trên đại học), 135.995 cán bộ khoa học – kỹ thuật (trong đó có 50.175 đại học và 1.291 trên đại học), 64.670 cán bộ y dược (trong đó có 15.394 đại học và 564 trên đại học), 43.784 cán bộ khoa học nông-lâm nghiệp (17.850 đại học và 253 trên đại học), 335.359 cán bộ khoa học xã hội (59.302 đại học và 1.705 trên đại học). Ngoài ra còn đào tạo theo các hình thức khác, như hệ dài hạn, tính đến 1984 có 93.200 người, hệ chuyên tu 8.000 người, hệ tại chức 25.500 người (5). Hình thức đào tạo bổ túc này ngày càng được mở rộng thu hút đông đảo hơn nữa cán bộ công nhân viên đang làm việc để họ có điều kiện trau dồi chuyên môn, nâng cao kiến thức, áp dụng tốt các thành tựu mới nhất vào công nghệ sản xuất.

*

* *

Quá trình phát huy tính tự giác và tính tích cực chính trị - xã hội của mỗi cá nhân người lao động là một quá trình rất đa dạng, do nhiều yếu tố cấu tạo thành.

1. Việc nâng cao trình độ văn hóa, giáo dục cho các công dân là hết sức quan trọng trong quá trình phát huy tính tích cực chính trị - xã hội và phát triển chế độ làm chủ tập thể. Lênin đã nói: ((Người không hiểu biết thường nằm ngoài chính trị. Vì vậy, trước hết phải dạy cho họ những điều sơ đẳng nhất. Không làm như vậy không thể có chính trị mà chỉ có những chuyện vui tai, những định kiến, chứ không phải là chính trị)) (6). Trình độ văn hóa ở đây phải hiểu theo nghĩa rộng bao gồm cả hệ thống giáo dục cộng sản chủ nghĩa. Kinh nghiệm bốn mươi năm chiến đấu và xây dựng đất nước ta đã cho thấy rằng không thể xây dựng chủ nghĩa xã hội chỉ bằng nhiệt tình được, mà phải có kiến thức mới đảm đương được sứ mạng ngày càng nặng nề và phức tạp. Cho nên, đối với hàng triệu chiến sĩ và cán bộ ta đã kinh qua đấu tranh cách mạng vô cùng anh dũng, nay phải đảm đương nhiệm vụ xây dựng chủ nghĩa xã hội thì việc nắm chắc tri thức khoa học - kỹ thuật là nhiệm vụ hàng đầu có ý nghĩa tăng cường chuyên chính vô sản và củng cố sự lãnh đạo của Đảng. Việc học tập nâng cao trình độ văn hóa, kiến thức ở đây phải hiểu là gắn liền với nâng cao phẩm chất đạo đức xã hội chủ nghĩa, nâng cao tư tưởng vô sản, thế giới quan Mác-Lênin và làm cho lý tưởng cộng sản chủ nghĩa trở thành niềm tin vững chắc, trở thành động cơ thúc đẩy những hoạt động tích cực chính trị - xã hội hằng ngày của mọi người.

Tác dụng của trình độ văn hóa thể hiện khá rõ qua cuộc điều tra 6 nhà máy ở Hà Nội. Trong đó 538 người được hỏi về nắm vững an toàn lao động thì số người có trình độ cấp 3 là 88, còn người học lực cấp 2 là 150 người. Những người có nhiều sáng kiến thì học lực cấp 3 chiếm 11.2% số có sáng kiến so với 3.4% có trình độ cấp 2. Càng có trình độ học cao, càng thấy cần thiết phải trau dồi trí tuệ.

Còn khi góp ý kiến về tổ chức, bố trí lao động, hợp lý hóa sản xuất thì 41.4% số người có trình độ cấp 3 đóng góp thường xuyên so với 32.8% số người cấp 2. Ở đây rõ ràng là người có văn hóa càng cao, càng thấy chân trời kiến thức rộng mở. Do đó tạo cho con người khát vọng hiểu biết tức là đặt nền móng cho việc hình thành tính tích cực chính trị - xã hội vậy.

2. Những hoạt động thông tin đại chúng (bao gồm báo chí, đài phát thanh, vô tuyến truyền hình, v.v...) là điều kiện cần thiết để phát huy tính tích cực chính trị - xã hội của quần chúng đông đảo một cách nhanh nhạy nhất, đồng thời cũng là những phương tiện hướng dẫn nhân dân lao động tham gia vào thực hiện mọi nhiệm vụ phát triển kinh tế - xã hội do Đảng đề

ra. Trong những năm qua, các ngành thông tin đại chúng của ta đã có nhiều thành tựu trong việc phổ biến quan điểm, đường lối, chính sách của Đảng, những tư tưởng tiến bộ, kiến thức khoa học, thành tựu văn hóa – nghệ thuật trong nước và ngoài nước, đáp ứng phần nào nguyện vọng hiểu biết và nhu cầu học tập, giải trí của nhân dân. Dùng phương tiện thông tin đại chúng để giáo dục cái đúng, cái tích cực, đồng thời vạch trần cái sai, cái tiêu cực cho quần chúng thấy kẻ thù bên ngoài không ngừng tấn công ta trên trận địa văn hóa và tư tưởng để mài sắc cảnh giác trước những cuộc tấn công ngầm ác độc của địch. Đó là hai mặt của một vấn đề củng cố thêm tính tích cực chính trị - xã hội cho quần chúng lao động.

Qua cuộc điều tra về hiệu quả của hệ thống thông tin đại chúng đối với công chúng Hà Nội, ta thấy ba phương tiện báo chí, radiô và tivi có tác dụng đến mỗi loại công chúng khác nhau: 57% trí thức đọc báo hàng ngày, trong khi công nhân có 30.4%. Số trí thức có máy thu hình cao nhất (50%), nhưng theo dõi hàng ngày ở lại ở mức thấp nhất: 44.6%, trong khi 51.1% công nhân thường xuyên xem tivi. Ở đây ta thấy yếu tố nghề nghiệp và trình độ kiến thức đã ảnh hưởng tới cách thu nhận thông tin. Trong cuộc điều tra về sinh hoạt nông thôn ở xã Hải Bắc, huyện Hải Hậu, tỉnh Hà Nam Ninh, đầu năm 1984, thì 43.6% số người được hỏi thường xuyên theo dõi tin tức trong và ngoài nước, số người thỉnh thoảng theo dõi là 41.3%. Khi được hỏi ((theo dõi bằng phương tiện nào ?)) thì 72.7% trả lời : loa công cộng, 26.3% đài của gia đình, 12.2% đài hàng xóm, 12.5% đọc báo. Chỉ có 12.2% là nghe phổ biến trực tiếp và 10.5% là nghe người khác nói lại. Như vậy, trên 3/4 số người được hỏi đã sử dụng phương tiện thông tin đại chúng để biết được tin tức thời sự trong và ngoài nước. Những số liệu điều tra xã hội học cả ở thành phố lẫn nông thôn cho thấy tầm quan trọng của mass media đến việc giáo dục tính tích cực chính trị - xã hội của quần chúng.

3. Tác dụng giáo dục của tập thể lao động tức là thực hiện chế độ làm chủ tập thể đối với từng con người. Ở đây, chúng tôi chỉ nhấn mạnh đến phê bình và tự phê bình vốn là vũ khí giáo dục mọi thành viên trong tập thể lao động nhằm làm cho họ nâng cao hơn nữa ý thức tự giác hoàn thành mọi nhiệm vụ. Đây cũng là một biện pháp để xây dựng, khẳng định cái mới, cái tiến bộ, đẩy lùi để đi đến xóa bỏ cái cũ, cái lạc hậu về phương diện nhận thức, tình cảm, thói quen thuộc nhiều lĩnh vực khác nhau trong đời sống con người, trong mối quan hệ giữa các cá nhân với tập thể lao động và xã hội. Thường xuyên tiến hành phê bình và tự phê bình là nhằm để mọi người luôn luôn tự nhắc mình và nhắc nhở lẫn nhau đối với mỗi nhận thức tư tưởng, tình cảm, thói quen, hành vi ứng xử hằng ngày, qua đó gạt bỏ những gì không phù hợp với những tiêu chuẩn đạo đức mới, với lối sống xã hội chủ nghĩa. Đây là vấn đề vừa chịu sự giáo dục của tập thể lại vừa tự giáo dục của con người mới. Phê bình và tự phê bình một cách đúng đắn sẽ có tác dụng nâng cao tính tự giác của mỗi người, làm cho họ tự thấy có

trách nhiệm hơn với bản thân mình và với người khác trong tập thể và toàn xã hội. Đó cũng là vũ khí để làm chủ được bản thân, làm chủ thiên nhiên, làm chủ xã hội. Đây cũng là một vũ khí để rèn luyện đạo đức cách mạng, như Hồ Chủ tịch nói : ((Trong bao nhiêu năm hoạt động bí mật, dù bị bọn thực dân khủng bố gắt gao, và Đảng ta gặp rất nhiều khó khăn nguy hiểm, nhưng Đảng ta ngày càng phát triển, càng mạnh mẽ, và đã lãnh đạo nhân dân làm cách mạng thành công, kháng chiến thắng lợi. Đó là vì Đảng ta khéo dùng cái vũ khí sắc bén phê bình và tự phê bình)) (7). Đây chính là phương pháp tư tưởng nhằm thúc đẩy sự vận động tiến lên của sự nghiệp cách mạng, là phương pháp rèn luyện, tu dưỡng của con người mới mang tính tích cực chính trị - xã hội cao và cũng là quy luật thúc đẩy xã hội xã hội chủ nghĩa ngày càng hoàn thiện và tốt đẹp hơn.

Trong một cuộc điều tra xã hội ở Đông Cơ, huyện Tiên Hải, tỉnh Thái Bình, nhằm thu được các chỉ báo về ý thức làm chủ của người nông dân, chúng tôi có nêu câu hỏi ((trong các cuộc họp, bà con phát biểu về những vấn đề gì ?)) thì có tới 21.4% bản nông và trung nông (tính theo thành phần cũ) đã phê bình đội trưởng, 15.1% phê bình các xã viên khác, 19.8% phê bình ban quản lý. Ý thức làm chủ ở đây cũng rất cao ở chỗ 64.8% phát biểu về kế hoạch sản xuất, 63.6% về mức khoán 38.8% về công điểm, 36.7% về phân công lao động. Những số liệu thu được ở Hà Bắc, Hà Sơn Bình v.v... cũng cho thấy ý thức phê bình, tự phê bình, đóng góp vào công việc chung là khá cao.

4. *Dư luận xã hội* cũng là nhân tố điều tiết ngày càng quan trọng đối với tính tích cực chính trị - xã hội của mỗi người lao động. Cần phải hiểu dư luận xã hội ở đây không bắt nguồn từ một đám đông, từ những người tụ tập nhau lại một cách tình cờ hay từ những người quen biết, gần gũi ((ẩn danh)), mà là từ những cộng đồng tạo thành một đơn vị xã hội hình thành và phản ánh ý kiến của mình như một khối thống nhất. Những tập thể lao động, những tổ chức xã hội, các giai cấp và các nhóm xã hội, đều có thể coi là những cộng đồng xã hội đại diện cho dư luận xã hội. Trong điều kiện của chủ nghĩa xã hội, chủ thể quan trọng nhất của dư luận xã hội là Đảng Cộng sản. Đó là vì Đảng được vũ trang bằng học thuyết Mác-Lênin khoa học về sự phát triển xã hội và phản ánh những lợi ích chân chính của xã hội, của nhân dân lao động. Đảng vốn gắn bó chặt chẽ với quần chúng, nên đã nghiên cứu, tích lũy dư luận xã hội của nhân dân lao động, đồng thời có ảnh hưởng quyết định đối với các dư luận đó, dựa trên uy tín chính trị và đạo đức của mình. Kết quả của việc sử dụng sức mạnh của dư luận xã hội là điều chỉnh tư cách con người, mà trước tiên phụ thuộc vào các hoạt động giáo dục và việc tổ chức của các tập thể sản xuất và các tổ chức xã hội. Dư luận xã hội thường tác động đến ý thức con người khiến họ hành động phù hợp với tinh thần trách nhiệm trước xã hội và họ có ý thức trong việc tự đánh giá những hành vi, tư tưởng của mình. Do đó, dư luận xã hội là công

cụ điều chỉnh tư cách của từng cá nhân, đồng thời là một trong những nguồn gốc của việc giáo dục con người. Dĩ nhiên, đối với những trường hợp vi phạm pháp luật thì phải áp dụng những biện pháp hành chính Nhà nước và pháp luật để chỉ ra cho người có lỗi thấy rằng hành động của họ là không dung thứ được. Trong những trường hợp này thì pháp luật sẽ tạo điều kiện để dư luận xã hội tác động một cách sâu sắc hơn, nhằm ngăn ngừa những trường hợp tái phạm. Sự trưởng thành của dư luận xã hội đã thể hiện trình độ đánh giá đúng đắn đối với những hiện tượng xã hội xung quanh, nêu lên những yêu cầu chính trị và đạo đức cao đối với mỗi công dân. Mặt khác, cán bộ phụ trách cũng cần có thái độ đúng đắn và sáng suốt đối với dư luận xã hội để cho những người lao động tin chắc rằng các kiến nghị có ích về mặt xã hội đều được coi trọng và xem xét. Về mặt này, ta thấy, khi còn sống, chính Hồ Chủ tịch yêu cầu các báo, tạp chí phải in hàng chữ to, đóng khung ở chỗ mọi người dễ thấy nhất câu ((Hoan nghênh bạn đọc góp ý, phê bình báo)). Đó cũng là một mẫu mực về sự tôn trọng dư luận bạn đọc đối với công tác của mỗi cơ quan báo chí. Trong cuộc điều tra ở 6 nhà máy tại Hà Nội, khi chúng tôi hỏi ý kiến về phong trào thi đua, có một câu gợi ý ((mọi người tham gia, không lẽ mình không tham gia)), kết quả chung là hãy còn 22.1% người thụ động, vì ngại dư luận xã hội trong nhà máy mà tham gia. Tuy là con số thấp nhất trong những câu trả lời tích cực khác, song cũng cho thấy tác động dư luận xã hội với hành vi ứng xử của một bộ phận nhỏ trong công nhân. Còn khi được hỏi ((sự đánh giá của ai là quan trọng nhất đối với mình ?)) thì 42.8% trả lời : bạn bè, 22.3% : họ hàng, 16.3% : cán bộ lãnh đạo. Điều này nói lên tác động của bạn bè rất quan trọng trong việc hình thành tính cách hướng dẫn hành vi ứng xử của tầng lớp công nhân trẻ. Nếu tập thể bạn bè đó là tốt và tích cực thì sẽ có tác dụng không nhỏ đến tính tích cực chính trị - xã hội.

*

* *

Trong hơn 40 năm qua, kể từ ngày thành lập nước đến nay, kể cả những lúc gay go nhất chống thù trong giặc ngoài, những ngày đầy khó khăn gian nguy khi cách mạng còn trong trứng nước, nhân dân ta luôn luôn có tinh thần tích cực bảo vệ Đảng, bảo vệ chế độ mới, chống lại các hoạt động phá hoại nhiều mặt của kẻ địch, dành được thắng lợi vẻ vang. Ngày nay, với ý thức chính trị được nâng cao, tính tích cực chính trị - xã hội được tôi luyện trong đấu tranh cách mạng thêm vững chắc, chúng ta đang tiếp tục vào trận mới : chống những hiện

tượng tiêu cực trong xã hội, chống chiến tranh tâm lý của các loại kẻ thù gian ác và nguy hiểm để thực hiện thắng lợi các nghị quyết của Đảng trong thời gian tới.